NCERT Archive

SOLUTIONS BOOK

CLASS 6

Sanskrit · Deepakam

CHAPTER 8

सः एव महान् चित्रकारः

Complete Exercise Solutions · सम्पूर्ण अभ्यास-समाधान

वयम् अभ्यासं कुर्मः | परियोजनाकार्यम्

Contents

Class 6 Sanskrit · Deepakam · Chapter 8 — सः एव महान् चित्रकारः

EX
वयम् अभ्यासं कुर्मः
6 questions · Q1 Q2 Q3 Q4 Q5 Q6
3

PR
परियोजनाकार्यम्
2 questions · Q1 Q2
9

Every question is followed by its answer. Question numbers above are clickable and the PDF bookmarks panel lets you jump to any exercise set or question.

The word-meaning table of the lesson (p. 92) already gives Hindi and English meanings; its column “मातृभाषया अर्थं लिखन्तु” is for each student’s own mother tongue.

हिन्दी: प्रत्येक प्रश्न के बाद उसका उत्तर दिया गया है। ऊपर प्रश्न-संख्याओं पर क्लिक करके सीधे वहाँ जाया जा सकता है। पाठ की शब्दार्थ-तालिका (पृ. 92) में हिन्दी और अंग्रेज़ी अर्थ पहले से दिए हैं; “मातृभाषया अर्थं लिखन्तु” स्तम्भ प्रत्येक विद्यार्थी की अपनी मातृभाषा के लिए है।

NCERT Archive

EX

CLASS 6 SANSKRIT · DEEPAKAM · CHAPTER 8

वयम् अभ्यासं कुर्मः

Solutions · 6 questions · समाधान · ६ प्रश्न

QUESTION 1 प्रश्न 1

१. पाठस्य आधारेण प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखन्तु—

(क) जपापुष्पस्य वर्णः कः ?

(ख) शुकः केन वर्णेन शोभते ?

(ग) श्रद्धायाः इष्टवर्णः कः ?

(घ) कः महान् चित्रकारः ?

(ङ) आदित्यः कान् द्रष्टुम् इच्छति ?

ANSWER उत्तर

(क) रक्तवर्णः

Red · लाल

p. 90 — “रक्तवर्णः आचार्य !”

(ख) हरितवर्णेन

With green colour · हरे रंग से

p. 90 — “सः अपि हरितवर्णेन शोभते ।”

(ग) हरितः

Green · हरा

p. 90 — “भवत्याः इष्टवर्णः हरितः इति चिन्तयामि ।”

(घ) परमेश्वरः

God (Parameshwara) · परमेश्वर

p. 91 — “परमेश्वरः, परमेश्वरः ।” … “सः एव महान् चित्रकारः ।”

(ङ) चित्रवर्णशुकान्

Multi-coloured parrots · रंग-बिरंगे तोतों को

p. 90 — “चित्रवर्णाः शुकाः अपि अत्र सन्ति…” · “वयं द्रष्टुम् इच्छामः ।”

(क) रक्तवर्णः · (ख) हरितवर्णेन · (ग) हरितः · (घ) परमेश्वरः · (ङ) चित्रवर्णशुकान्

NCERT Archive

QUESTION 2 प्रश्न 2

२. पाठस्य आधारेण प्रश्नानाम् उत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखन्तु—

(क) आचार्यस्य प्रावारकस्य वर्णः कः ?

(ख) कुत्र विविधेषु वर्णेषु पाटलपुष्पाणि सन्ति ?

(ग) किं बहुवर्णमयम् इति मञ्जुलस्य अभिप्रायः ?

(घ) चित्रवर्णशुकाः कीदृशाः भवन्ति ?

(ङ) कस्य कस्य वर्णः कृष्णः ?

ANSWER उत्तर

(क) आचार्यस्य प्रावारकस्य वर्णः **श्वेतः** अस्ति ।

p. 91 (The teacher's coat is white.)
हिन्दी: आचार्य के कोट का रंग श्वेत (सफ़ेद) है । · "तथा भवतः प्रावारकम् अपि श्वेतम् ।"

(ख) **मञ्जुलस्य उद्याने** पीतवर्णानि, श्वेतवर्णानि, नीललोहितवर्णानि केसरवर्णानि च पाटलपुष्पाणि सन्ति ।

p. 91 (In Manjula's garden there are yellow, white, purple and saffron roses.)
हिन्दी: मञ्जुल के बगीचे में पीले, सफ़ेद, जामुनी और केसरिया रंग के गुलाब हैं ।

(ग) इन्द्रधनुः **बहुवर्णमयम्** अस्ति, यतः तत्र सप्त वर्णाः भवन्ति ।

p. 91 (Manjula means that the rainbow is many-coloured: it has seven colours.)
हिन्दी: मञ्जुल का अभिप्राय है कि इन्द्रधनुष अनेक रंगों वाला है; उसमें सात रंग होते हैं । · "इन्द्रधनुः तु बहुवर्णमयं खलु ।"

(घ) चित्रवर्णशुकानां पक्षाः **नीलाः, पीताः, रक्ताः** च भवन्ति ।

p. 91 (The wings of colourful parrots are blue, yellow and red.)
हिन्दी: रंग-बिरंगे तोतों के पंख नीले, पीले और लाल होते हैं । · "तेषां पक्षाः नीलाः पीताः रक्ताः च भवन्ति ।"

(ङ) **काकस्य पिकस्य च** वर्णः कृष्णः अस्ति ।

p. 90 (The colour of the crow and of the cuckoo is black.)
हिन्दी: कौए और कोयल का रंग काला है । · "...यस्य वर्णः कृष्णः । एवं पिकस्य अपि वर्णः कृष्णः ।"

NCERT Archive

QUESTION 3 प्रश्न 3

३. उचितवर्णेन सह शब्दं योजयन्तु—

रक्तवर्णः | नीलवर्णः | कृष्णवर्णः | हरितवर्णः | केसरवर्णः | श्वेतवर्णः | पाटलवर्णः | नीललोहितः

ANSWER उत्तर

१. रक्तवर्णः ⟶ **लाल छींटा**
Red · लाल (given in the book as the example · पुस्तक में उदाहरण के रूप में दिया है)

२. नीलवर्णः ⟶ **नीला छींटा**
Blue · नीला

३. कृष्णवर्णः ⟶ **काला छींटा**
Black · काला

४. हरितवर्णः ⟶ **हरा छींटा**
Green · हरा

५. केसरवर्णः ⟶ **पीला-सुनहरा छींटा**
Saffron (golden-yellow splat) · केसरिया (सुनहरा-पीला छींटा)

६. श्वेतवर्णः ⟶ **श्वेत छींटा**
White (the outlined, unfilled splat) · श्वेत (रेखा-मात्र वाला, बिना रंग का छींटा)

७. पाटलवर्णः ⟶ **गुलाबी छींटा**
Pink · गुलाबी

८. नीललोहितः ⟶ **जामुनी छींटा**
Purple · जामुनी

टिप्पणी : Eight words, eight blots: the pink blot goes with पाटलवर्णः, so the golden-yellow blot is the one left for केसरवर्णः (saffron).
आठ शब्द और आठ छींटे — गुलाबी छींटा पाटलवर्णः से जुड़ता है, इसलिए सुनहरा-पीला छींटा केसरवर्णः के लिए बचता है।

NCERT Archive

QUESTION 4 प्रश्न 4

४. राष्ट्रध्वजस्य समुचितैः वर्णैः अधः प्रदत्तेषु वाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयन्तु—
(क) उपरि ..... वर्णः अस्ति ।
(ख) मध्ये ..... वर्णः अस्ति ।
(ग) अधः ..... वर्णः अस्ति ।
(घ) ध्वजस्य केन्द्रे ..... वर्णः अस्ति ।

ANSWER उत्तर

(क) उपरि **केसरः** वर्णः अस्ति ।
Saffron colour is at the top. · ऊपर केसरिया रंग है ।
p. 94 — the flag picture in the book · पुस्तक का ध्वज-चित्र

(ख) मध्ये **श्वेतः** वर्णः अस्ति ।
White colour is in the middle. · बीच में श्वेत (सफ़ेद) रंग है ।
p. 94 — the flag picture in the book · पुस्तक का ध्वज-चित्र

(ग) अधः **हरितः** वर्णः अस्ति ।
Green colour is at the bottom. · नीचे हरा रंग है ।
p. 94 — the flag picture in the book · पुस्तक का ध्वज-चित्र

(घ) ध्वजस्य केन्द्रे **नीलः** वर्णः अस्ति ।
Blue colour is at the centre of the flag (the wheel). · ध्वज के केन्द्र में नीला रंग (चक्र) है ।
p. 94 — the flag picture in the book · पुस्तक का ध्वज-चित्र

(क) केसरः · (ख) श्वेतः · (ग) हरितः · (घ) नीलः

NCERT Archive

QUESTION 5 प्रश्न 5

५. प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखन्तु—

(क) केशानां वर्णः कः ?

(ख) आकाशस्य वर्णः कः ?

(ग) कदलीफलस्य वर्णः कः ?

(घ) तृणस्य वर्णः कः ?

(ङ) महिषस्य वर्णः कः ?

(च) मयूरस्य वर्णः कः ?

ANSWER उत्तर

(क) कृष्णः
Black · काला
Basis · आधार: hair is black (as Medha's "कृष्णः" for the crow, p. 90) · बाल काले होते हैं।

(ख) नीलः
Blue · नीला
Basis · आधार: the clear sky is blue; the word "नीलः" is in the word list, p. 92 · आकाश नीला होता है।

(ग) पीतः
Yellow (when ripe) · पीला (पकने पर)
Basis · आधार: a ripe banana is yellow; "पीतः", p. 92 · पका केला पीला होता है।

(घ) हरितः
Green · हरा
Basis · आधार: grass is green; "हरितानि पर्णानि", p. 90 · घास हरी होती है।

(ङ) कृष्णः
Black · काला
Basis · आधार: a buffalo is black · भैंस काली होती है।

(च) नीलः
Blue · नीला
Basis · आधार: a peacock's neck and body are blue · मोर का गला और शरीर नीला होता है।

(क) कृष्णः · (ख) नीलः · (ग) पीतः · (घ) हरितः · (ङ) कृष्णः · (च) नीलः

NCERT Archive

QUESTION 6 प्रश्न 6

६. रेखाचित्रेषु निर्दिष्टान् वर्णान् पूरयन्तु—

हरितः:

पाटलः:

नीलः:

रक्तः:

केसरः:

श्वेतः:

पीतः:

कृष्णः:

ANSWER उत्तर

शुकः
Parrot · तोता
हरितः
Green · हरा

पाटलपुष्पम्
Rose · गुलाब
पाटलः
Pink · गुलाबी

Shirt
Shirt · कमीज़
नीलः
Blue · नीला

जपापुष्पम्
Hibiscus · गुड़हल
रक्तः
Red · लाल

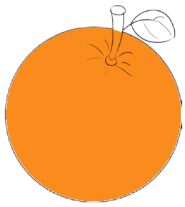
Orange
Orange · संतरा
केसरः
Saffron · केसरिया

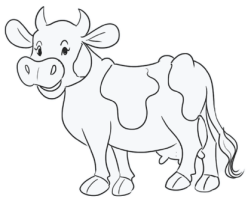
Cow
Cow · गाय
श्वेतः
White · श्वेत

कदलीफलम्
Banana · केला
पीतः
Yellow · पीला

काकः
Crow · कौआ
कृष्णः
Black · काला

निर्देश : Each outline is coloured with the colour named in the box under it in the book — शुकः हरितः, पाटलपुष्पम् पाटलम्, कमीज़ नीलम्, जपापुष्पम् रक्तम्, संतरा केसरः, गौः श्वेता, कदलीफलम् पीतम्, काकः कृष्णः।
प्रत्येक रेखाचित्र को पुस्तक में उसके नीचे लिखे रंग से भरा गया है।

NCERT Archive

PR

CLASS 6 SANSKRIT · DEEPAKAM · CHAPTER 8

परियोजनाकार्यम्

Solutions · 2 questions · समाधान · २ प्रश्न

QUESTION 1 प्रश्न 1

१. उपरितनानां चित्राणां नामानि वर्णाः च के इति अभिजानन्तु लिखन्तु च ।

ANSWER उत्तर

१. **पाटलम्** — रक्तवर्णः
Rose · गुलाब | Red · लाल

२. **गन्धपुष्पम्** — पीतवर्णः
Marigold · गेंदा | Yellow (golden) · पीला (सुनहरा)

३. **सूर्यकान्तिः** — पीतवर्णः
Sunflower · सूरजमुखी | Yellow · पीला

४. **कमलम्** — पाटलवर्णः
Lotus · कमल | Pink · गुलाबी

५. **चम्पकः** — श्वेतवर्णः
Champa (frangipani) · चम्पा | White (with a yellow centre) · श्वेत (बीच में पीला)

६. **कर्णोरः** — पीतवर्णः
Yellow kaner (oleander) · पीला कनेर | Yellow · पीला

७. **अपराजिता** — नीलवर्णः
Butterfly-pea · अपराजिता | Blue · नीला

NCERT Archive

८. **जपाकुसुमम्** — रक्तवर्णः
Hibiscus · गुड़हल | Red · लाल

९. **मल्लिका** — श्वेतवर्णः
Jasmine · चमेली / मोगरा | White · श्वेत (सफ़ेद)

टिप्पणी : The names are the ones printed under each picture (p. 97); the colour is the colour shown in the picture.
नाम वही हैं जो पुस्तक में चित्रों के नीचे छपे हैं; रंग वही है जो चित्र में दिखता है।

NCERT Archive

QUESTION 2 प्रश्न 2

२. कक्षायां विद्यमानानां १० वस्तूनां नामानि वर्णान् च अभिजानन्तु लिखन्तु च ।

ANSWER उत्तर

१. फलकस्य वर्णः कृष्णः अस्ति ।
फलकम् — Board · श्यामपट | Black · काला

२. खटिकायाः वर्णः श्वेतः अस्ति ।
खटिका — Chalk · खड़िया | White · श्वेत

३. पुस्तकस्य वर्णः हरितः अस्ति ।
पुस्तकम् — Book · किताब | Green · हरा

४. अभ्यासपुस्तिकायाः वर्णः रक्तः अस्ति ।
अभ्यासपुस्तिका — Notebook · कॉपी | Red · लाल

५. लेखन्याः वर्णः नीलः अस्ति ।
लेखनी — Pen · कलम | Blue · नीला

६. आसन्द्याः वर्णः कपिलः अस्ति ।
आसन्दी — Chair · कुर्सी | Brown · भूरा

७. द्वारस्य वर्णः कपिलः अस्ति ।
द्वारम् — Door · दरवाज़ा | Brown · भूरा

८. वातायनस्य वर्णः श्वेतः अस्ति ।
वातायनम् — Window · खिड़की | White · श्वेत

९. भित्तेः वर्णः पीतः अस्ति ।
भित्तिः — Wall · दीवार | Yellow · पीला

१०. घटिकायाः वर्णः कृष्णः अस्ति ।
घटिका — Clock · घड़ी | Black · काला

ध्यान दें: This is a model answer — the colours of objects differ from classroom to classroom, so look at your own classroom and write the names and colours you actually see (for colour words see p. 92 and the Amarakosha list, p. 96).
यह आदर्श उत्तर है — हर कक्षा में वस्तुओं के रंग अलग हो सकते हैं; अपनी कक्षा की वस्तुओं के नाम और रंग स्वयं देखकर लिखें ।

NCERT Archive